

6. Словник українських ідіом / Уклад Удовиченко Г. М. Київ: Рад. письменник, 1968. 464 с.

7. Шевченко Т. Повне збір. тв.: у 12 т. Т. 1. Київ: Наук. думка, 1991. 528 с.

8. Шевченко Т. Повне збір. тв.: у 12 т. Т. 2. Київ: Наук. думка, 1991. 592 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-90-7-49>

**РОЗУМІННЯ ЖІНОЧОЇ ЕКЗИСТЕНЦІЇ У ТВОРАХ
В. ВУЛФ І Г. ЛОУРЕНСА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ
«МІСІС ДЕЛЛОВЕЙ», «КОХАНЕЦЬ ЛЕДІ ЧАТТЕРЛЕЙ»)**

Чайка О. М.

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

Кушнерьова М. О.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Сумська область, Україна*

Поширення гендерних ідей у культурній свідомості європейського суспільства на початку ХХ ст. загостило увагу митців до проблем жіночої екзистенції. Екзистенція жінки – приховане розуміння конкретної ситуації, у якій вона існує, розуміння, яке постійно супроводжує її існування. Інтерес до проблем формування й існування жінки, до характеру жіночої поведінки стає провідною темою в літературі модернізму. Не залишились осторонь цієї теми й такі видатні письменники-модерністи, як Вірджинія Вулф (Virginia Woolf) і Девід Лоуренс (David Herbert Lawrence).

З огляду на об'єктивну приналежність обох класиків англійської літератури до загальноєвропейського літературного феміністичного дискурсу спробуємо з'ясувати вузлові аспекти «жіночої» проблематики в текстах цих митців, порівняти розуміння ними екзистенції жінки.

Незважаючи на розмаїття наукових досліджень (Ф. Беккет, І. Влодавська, Дж. Вортен, Є. Генієва, Е. Гончаренко, Л. Дудова, Н. Жлуктенко, О. Жуковська, Д. Затонський, К. Карвел, К. Кушман, Ф. Лівіс, Н. Михальська, С. Павличко, К. Рейнер, С. Чернокова тощо), в українському літературознавстві цілком відсутні компаративні розвідки, присвячені «жіночій» проблематиці у творчості В. Вулф і Д. Лоуренса. Цим і зумовлена актуальність порушеного питання.

Як фундатор європейського модернізму та «батько» нової культурно-ідеологічної традиції – «сексуальної революції» в мистецтві – Девід Лоуренс акцентував увагу на проблемі гендерної взаємодії чоловіка та жінки. Проблема шлюбу стала одним із головних векторів, які визначили розгортання гендерного дискурсу в художніх текстах митця, зокрема в найкращому його романі «Коханець леді Чаттерлей» («*Lady Chatterley's Lover*», 1928). Примітно, що в цьому творі автор майстерно й оригінально показав, що шлюб у сучасному йому суспільстві був передусім соціально узаконеним інститутом фізичного, морально-психологічного та духовного гноблення жінки.

Героїнею роману Д. Лоуренс обрав жінку, прагнучи звеличити її, розкрити всю красу її духовного світу, тілесну довершеність, ніжність, чуйність, готовність жертвувати собою. Тому першочергову увагу письменник зосередив на внутрішніх й інтелектуальних, психологічних, духовних аспектах жіночої екзистенції Констанс Чаттерлей. Один із таких аспектів – проблема збереження жінкою своєї самототожності, суверенітету своєї особистості: «*A woman had to yield him what he wanted But a woman could yield to a man without yielding her inner, free self. ... A woman could take a man without really giving herself away. Certainly she could take him without giving herself into his power*» [2, с. 6]. Цим самим автор яскраво показав, що сферою прояву прихованих людських можливостей є кохання. Завдяки коханню до егеря маєтку Меллорза леді Чаттерлей стала особистістю, яка мала свої думки й переконання, відчувала свою значущість у світі, могла боротися за своє щастя.

З огляду на пригнічене становище жінки в патріархально-заангажованому соціумі, для Д. Лоуренса світоглядно значимим було питання про право жінки на власний волевияв, власний життєвий вибір: «*... being a girl, her whole dignity and meaning in life consisted in the achievement of an absolute, a perfect, a pure and noble freedom. What else did a girl's life mean? To shake off the old and sordid connexions and subjections*» [2, с. 5].

Проблема збереження жінкою своєї екзистенційної першосутності, власної індивідуальності та неповторності в романі англійського

письменника-новатора є надважливою. Вона тотожна проблемі вибору й реалізується як неприйняття жінкою нав'язуваних патріархальним соціумом гендерних стереотипів: «She sort of kept her will ready against me, always, always: her ghastly female will: her freedom! A woman's ghastly freedom that ends in the most beastly bullying! Oh, she always kept her freedom against me ...» [2, с. 413].

Д. Лоуренс одним із перших в англійській літературі відтворив психологічне відчуження особистості як типову особливість світовідчуття своїх сучасників. Експериментаторство митця позначилося на побудові нових форм гендерної взаємодії, а також у спробі психологічно обґрунтувати поведінку жінки в залежності від її уявлень не тільки про своє біологічне «поле» (sex), але й про гендер (gender), соціокультурне «поле». Відтак, англійський романіст вербалізував у творі насамперед внутрішні, духовні проблеми жіночої екзистенції.

Дещо інші грані буття жіночої особистості змалювала у своїх творах Вірджинія Вулф. У написаних нею оповіданнях і романах, есеях про мистецтво та літературу представлено жіночий варіант модерністської літератури, висвітлено проблему існування жінки. У романі «Місіс Деллоуей» складний світ почуттів та спогадів постає через потік свідомості головної героїні. Текст центрований образом Клариси Деллоуей, а його розгортання в різних площинах обумовлено особливістю жіночого світовідчуття: «For Heaven only knows why one loves it so, how one sees it so, making it up, building it round one, tumbling it, creating it every moment afresh» [3, с. 36].

Індивідуальність образу Клариси, особливість душевної організації розкрито через осмислення героїнею своїх почуттів, свого віку, характеру, соціального статусу, через відчуття себе відтепер уже в новій, повоєнній реальності: «This late age of the world's experience had bred in them all, all men and woman, a well of tears. Tears and sorrows; courage and endurance; a perfectly upright and stoical bearing» [3, с. 39].

Світ, до якого належала героїня, постає консервативним, вишуканим, запрограмованим на певні емоції, поведінку, таким, що формує особливий тип світовідчуття. В. Вулф підкреслила це через конкретні ситуації, через наближення або відштовхування жіночого й чоловічого світів, через спільність і відмінність жіночого та чоловічого світо-розуміння, при цьому не протиставляючи їх одне одному: «Tall men, men of robust physique, well-dressed men with their tail-coats and their white slips and their hair raked back who, for reasons difficult to discriminate, were standing in the bow window of White's with their hands behind the tails of the coats, looking out, perceived instinctively that greatness was passing, and the

pale light of the immortal presence fell upon them as it had fallen upon Clarissa Dalloway» [3, с. 46].

Відчуття, якими В. Вулф наділила жінку, глибокі й щемливі, не менш асоціативні, ніж чоловічі. Так, через страх, розгубленість, безпорадність у свідомості персонажів відлунювали спогади про війну. Звук автомобіля під вітриною крамниці Малберрі Кларисі видався несподіваним вистрілом пістолета, а в тексті твору корелював з осмисленням війни секретарем-управителем Бруером, який переживав її як вибух, що сплутав усі розрахунки й забрав найздібніших хлопців.

Через сприйняття Клариси В. Вулф конструювала два жіночих світи. Підмурівком першого став чоловік, і респектабельна дружина парламентаря сприймала таку світобудову з вдячністю та покорою. Інший світ, світ сильної особистості, був витворений із таємного сховку миттєвостей життя. Після перенесеної хвороби Клариса відчайдушно прагла його втримати: «Months and months of it were still untouched. June, July, August! Each still remained almost whole, and, as if to catch the falling drop, Clarissa <...> plunged into the very heart of the moment, transfixed it [3, с. 59].

Клариса спроможна була розуміти людей, відчувати їх на підсвідомому рівні. Водночас наодинці вона мирилася з відчуттям неподоланої самотності: «She pursed her lips when she looked in the glass. It was to give her face point. That was her self-pointed; dartlike; definite. That was her self when some effort, some call on her to be herself, drew the parts together, she alone knew how different, how incompatible and composed so for the world only into one centre, one diamond, one woman who sat in her drawing-room and made a meeting-point, a radiancy no doubt in some dull lives, a refuge for the lonely to come to, perhaps» [3, с. 59–60]. Її екзистенційний вибір реалізовано через домовленість зі світом, усвідомлення власних помилок і рефлексій над власним минулим і теперішнім. В образі Клариси Делловей В. Вулф інтелектуально і витончено розкрила складний і неповторний світ існування жінки, поклавши в основу сюжету думки, спогади, враження й відчуття героїні.

Для порівняння зазначимо, що і Д. Лоуренс, і В. Вулф показали проблему екзистенції жінки в тісній взаємодії жіночого та чоловічого світів, які не протиставляються, а доповнюються один одним то наближаючись, то відштовхуючись. Обидва англійські митці дослідили спільні й відмінні аспекти жіночого та чоловічого світорозуміння. Проте Д. Лоуренс пріоритетну увагу приділив інтелектуальним і духовним граням буття жіночої особистості, тоді як В. Вулф зосередилась на чуттєвому й підсвідомому в розкритті жіночої екзистенції, позаяк це було пов'язано з життєвими колізіями самої романістки.

Література:

1. Затонський Д. В. Про модернізм і модерністів. Київ : Вид-во худ. літ-ри, 1972. 272 с.
2. Lawrence, D. H., n. d. *Lady Chatterly's Lover*. Free eBooks at Planet eBook.com. Available at : <www.planetebook.com_lady-chatterlys-lover> [Accessed 26 October 2020].
3. Woolf, Virginia., 1992. *Mrs. Dalloway*. *Collected Novels of Virginia Woolf*. London. Palgrave Macmillan. 33–176. Available at : https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-1-349-22364-0_2 [Accessed 27 October 2020].